

BEKNOPT EN GOED CITEREN

Dr. Arnold Huijgen, Dr. Pieter Rouwendal, Dr. Daniël Timmerman en dr. Arie Versluis

BEKNOPT EN GOED CITEREN

(BGC)

versie 2

Theologische Universiteit

Apeldoorn

Inhoud

1	Inleiding	6
2	Citeren	8
	a. wanneer	8
	b. hoeveel	8
	c. accuraat	8
	d. niet-gangbare talen.....	8
3	Bronverwijzing.....	9
	1. Wanneer, waarom en waar.....	9
	2. De literatuurlijst of bibliografie	9
	a. plaats.....	9
	b. alleen gebruikte literatuur	9
	c. onderverdeling.....	9
	d. Leesbaarheid en overzichtelijkheid	9
	3. Het notenapparaat.....	10
	a. Functie	10
	b. Eerste en volgende titelweergaven	10
	4. Algemene regels voor bronverwijzing.....	11
	a. algemeen paradigma	11
	b. titelpagina is normatief.....	11
	c. oospronkelijke schrijfwijze.....	11
	d. plaatsnamen in andere talen	12
	e. meerdere pagina's	12
	f. Regelnummers	12
	g. Author-date style	12
	5. Moderne bronnen	13
	a. voornamen.....	13
	b. meerdere publicaties van één auteur.....	13
	c. meerdere auteurs	13
	d. redactie van bundels.....	13
	e. series en feestbundels	13
	f. afkortingen van series en tijdschriften	14
	g. meerdere drukken	14
	h. meerdere uitgevers of plaatsen van uitgave	14
	i. ontbrekende gegevens	14
	j. niet-Latijnse schriftsoorten	14
	k. artikelen in tijdschriften.....	14
	l. Artikelen in bundels	15
	m. meerdere artikelen uit dezelfde bundel	15

n.	meer dan eenmaal gepubliceerde artikelen	16
o.	verzameld werk.....	16
p.	series met eigen deeltitels	16
q.	artikelen uit kranten en magazines	16
r.	Citeren van Internet.....	17
6.	Historische bronnen	18
a.	Auteursnaam	18
b.	titel.....	18
c.	Clemens van Alexandrië, <i>Les Stromates. Stromate II</i> , ed. C. Mondésert, SC 38. Paris: Cerf, 1954. 18	
d.	uitgever/bezorger/redacteur/vertaler.....	18
e.	De uitgever (NB: niet de uitgeverij), vertaler of bezorger etc. vermeld je achter de titel met de aanduiding 'ed.' (Dus niet 'vertaler', 'vert.' etc.).....	18
f.	indeling	18
g.	vindplaats in gebruikte editie	18
h.	folianten.....	19
i.	afwijking van Vyhmeister	19
j.	Judaica	19
k.	inleidingen	19
l.	Bronnen citeren uit secundaire literatuur	19
7.	Afbeeldingen	20
8.	Afkortingen van bijbelboeken	21
a.	Oude Testament	21
b.	Apocriefe / Deuterocanonieke boeken.....	22
c.	Nieuwe Testament.....	22
9.	Afkortingen van de gereformeerde belijdenisgeschriften	23

1 Inleiding

Bij academisch schrijven hoort dat je rekenschap geeft van de bronnen die je gebruikt hebt. Dat heeft tenminste twee redenen. In de eerste plaats moet je recht doen aan je bronnen en voorkomen dat je van plagiaat beschuldigd wordt. In de tweede plaats is 'verifieerbaarheid' een onmisbaar onderdeel van academisch schrijven. Een andere onderzoeker moet kunnen opzoeken waar jij je informatie vandaan hebt en dat kunnen controleren.

Je geeft rekenschap van je bronnen op twee plaatsen: in de voetnoten en in de literatuurlijst. In dit document wordt beschreven hoe dat dient te gebeuren. Er zijn wereldwijd vele verschillende regels; per universiteit en per uitgever kunnen ze variëren. Onder theologen is de meest gebruikte stylesheet het *Chicago Manual of Style*.¹ Daarbij sluiten de voorschriften die we op de TUA hanteren aan. Zo krijg je tijdens je studie al kennis van en ervaring in de manier van bronverwijzen die voor vele tijdschriften en door vele uitgevers gehanteerd wordt.

In 2012 werd de eerste versie van *Beknopt en goed citeren* gepubliceerd. Acht jaar later bleek deze aan een update toe te zijn. Daarbij is besloten niet slechts grotendeels, maar geheel bij 'Chicago' aan te sluiten. *Beknopt en goed citeren* is daarbij toegespitst op de Nederlandse taal en op het vakgebied van de theologie. Deze versie vervangt dus de vorige.

Dit document is niet uitputtend. Het richt zich alleen op citeren en bronvermelden, en alleen op de meest voorkomende wijzen van citeren. Je kunt terecht in de volgende bronnen voor een uitgebreider overzicht van citeren van allerlei mogelijke bronnen in de boeken van Nancy Viehmeister en Kate Turabian.

Kate L. Turabian's *A Manual for Writers of Research Papers, Theses, and Dissertations. Chicago Style for Students and Researchers*² is voor Engelstalige academici, c.q. academici die in het Engels schrijven, een begrip. Ruim 30 jaar na haar dood is het handboek al diverse malen bijgewerkt door anderen, maar het draagt nog altijd haar naam. Kate Turabian heeft de regels van 'Chicago' inzichtelijker gemaakt voor onderzoekers, voorbeelden gegeven, en bovendien uitgebreide en goede aanwijzingen toegevoegd voor het academische onderzoeks- en schrijfproces. Je vindt in haar werk dus veel meer dan alleen een stylesheet voor voetnoten en bibliografie. Met name voor studenten in hogere jaren, zij die bijvoorbeeld bezig gaan met hun *master's thesis*, is 'Turabian' aan te bevelen.

Quality Research Papers for Students of Religion and Theology door Nancy J. Viehmeister en Terry D. Robertson³ is een nadere toepassing van Turabian op het vakgebied van theologie en religiewetenschappen. 'Viehmeister' geeft meer informatie over het citeren van vakspecifieke publicaties en spitst de aanwijzingen voor het doen van academisch onderzoek en de schriftelijke neerslag daarvan toe op de theologie. Dit boek is verplichte literatuur voor alle studenten aan de TUA.

Wat ook daar ontbreekt is een voorbeeld van het citeren van (bijbelse) woordenboeken en encyclopediën. Het voorbeeld dat hieronder is opgenomen onder 5.r, is overgenomen van de website van Morling College.⁴

Een aantal uitgangspunten vormt de leidraad bij de keuzes hoe een citaat of literatuurverwijzing wordt vormgegeven. Voor de BGC zijn dit, in volgorde van belang:

1. *Duidelijkheid*. De lezer moet ondubbelzinnig kunnen constateren welke publicatie bedoeld is.
2. *Beknoptheid*. Een citaat of literatuurverwijzing moet zo kort mogelijk worden gehouden.
3. *Leesbaarheid*. Het geheel moet niet te ingewikkeld zijn en, als het even kan, ook fraai ogen.

Een hulpmiddel bij het citeren uit en verwijzen naar bronnen is het programma Zotero. Dit is gratis te downloaden. Na invoer van de titelgegevens kun je zelf kiezen volgens welke stylesheet je wilt werken. De

¹ *The Chicago Manual of Style* (Chicago: UP, 2017)¹⁷

² Chicago: UP, 2018⁹

³ Grand Rapids: Zondervan, 2020⁴

⁴ <https://morlingcollege.libguides.com/c.php?g=392518&p=2785319>. (Laatst geraadpleegd 23-04-2021)

gegevens komen dan vanzelf goed te staan. Het programma kent voor en nadelen, enthousiaste en minder enthousiaste gebruikers. Probeer het zelf om te weten of het voor jou geschikt is.

2 Citeren

Soms kan het nodig of nuttig zijn uit je bronnen iets letterlijk over te nemen, ofwel te citeren. Doe dat niet meer dan nodig en nuttig is. Je gebruikt weliswaar werk van anderen, maar het is jouw onderzoek en dat dien je in jouw woorden op te schrijven, niet in die van een ander

a. wanneer

Niet voor elke verwijzing naar een bron hoeft je letterlijk te citeren. Citeren doe je in ieder geval

- als het citaat belangwekkend is
- als het citaat het bewijs vormt voor een bewering die men anders niet voetstoots van je aanneemt (bijvoorbeeld als je beweert dat volgens Calvijn God de oorzaak van het ongelof is)

b. hoeveel

Houd als regel aan dat citaten kort zijn: maximaal enkele regels of zinnen. Alleen met een zeer goede reden mag je een groter fragment citeren.

Korte citaten van minder dan twee regels plaats je in de lopende tekst, tussen “hoge komma’s”. Zijn ze langer dan twee regels, dan citeer je in blokstijl. In je tekstverwerkingsprogramma is vaak al de stijl ‘citeren’ ingebouwd. Deze kun je aanpassen naar deze regels: Het citaat staat tussen witregels, een puntgrootte kleiner dan de hoofdttekst, springt in zijn geheel in en is links uitgelijnd (dus niet gecentreerd). Als volgt:

Dit is een citaat van meer dan twee regels. Hierboven en hieronder staan een witregel. Het citaat is iets kleiner gezet. Het hele citaat is ingesprongen aan de linkerzijde. Aan de rechterzijde is dat optioneel. Dat geldt ook voor uitlijning. Het verdient aanbeveling tekst ook rechts uit te lijnen.

c. accuraat

Citaten dienen accuraat te zijn. Neem echt letterlijk over wat er staat.

- Staat er een fout of bijzonderheid die er als fout uitziet in het origineel, neem dit dan over. Om te voorkomen dat de lezer denkt dat jij de fout gemaakt hebt, kun je tussen rechte haken toevoegen [sic], ter aanduiding dat het er echt zo staat. De rechte haken maken duidelijk dat het jouw toevoeging is.
- Ligaturen kun je voluit schrijven
- Als het wenselijk is belangrijke woorden te cursiveren, vermeld dit dan in de voetnoot als volgt: (mijn cursivering) of (*italics mine*).

d. niet-gangbare talen

Het kan de leesbaarheid bevorderen als je citaten uit een andere taal dan de taal waarin je schrijft, in vertaling citeert in de hoofdttekst. Met name in de VS zijn relatief veel theologen die de grondtalen c.q. andere talen dan het Engels niet (goed genoeg) beheersen, maar wel interesse kunnen hebben in jouw boek of artikel. Gebruik een bestaande vertaling als die voorhanden is; zo niet, vertaal dan zelf.

Zet de originele tekst van je citaat in dat geval integraal in de voetnoot, tenzij je een werk citeert in een vertaling omdat niet redelijkerwijs van je verwacht kan worden dat je de brontaal beheerst, bijvoorbeeld Japans. NB voor Nederlandse theologen vallen Hebreeuws, klassiek Grieks en Latijn hier niet onder, evenmin als de moderne vreemde talen Engels, Duits en Frans. Vermeld in de voetnoot ook de bron van de vertaling.

He [Jesus] assigns a higher reason why they do not believe either in his miracles or in his doctrine. It is, because they are reprobate.⁵

⁵ Calvin, *Comm. in Io* 10,26: “Altiorem causam adducit cur neque miraculis, neque doctrinae fidem habeant, nempe quia sint reprobati. Transl. Calvin Translation Society (Grand Rapids: Baker, 1999).

3 Bronverwijzingen

1. Wanneer, waarom en waar

Bij alle letterlijke citaten dien je vanzelfsprekend naar de bron te verwijzen. Soms geef je de mening van een andere auteur samenvattend of parafraserend weer, bijvoorbeeld als je een overzicht geeft van verschenen literatuur of als je een idee van een ander kort aanduidt. Ook dan moet je bron vermelden.

Andere redenen voor het vermelden van bronnen zijn:

- Als een verankering van je eigen tekst in de context van het vakgebied of in primaire bronnen. Wie zijn of haar tekst niet expliciet koppelt aan de stand van het onderzoek-tot-nu-toe, wordt snel niet serieus genomen. Wie de primaire bronnen die hij of zij gebruikt niet noemt met de concrete vindplaats, loopt het risico op zijn minst slordig of op zijn slechtst onbetrouwbaar gevonden te worden.
- Als erkenning van en respect voor het werk van andere onderzoekers. Wie deze erkenning niet aan de dag legt, wordt als arrogant beschouwd.
- Ter ondersteuning van eigen gedachtegoed; als argumenten in een bewijsvoering.
- Als informatie: om lezers verdere leessuggesties te geven voor aanvullende en gedetailleerder informatiebronnen.

Je bronnen vermeld je op twee plaatsen: in voetnoten en in een literatuurlijst. Let erop dat de weergave van bronnen in voetnoten niet geheel identiek is aan die in de literatuurlijst! Dat is een minder prettige kant van het Chicago Manual of Style.

2. De literatuurlijst of bibliografie

In alle theologische publicaties, uitgezonderd bijbelcommentaren en bepaalde overzichtswerken, wordt de literatuurlijst achteraan geplaatst. Toch is het raadzaam deze voorafgaand aan het schrijven al zo veel mogelijk gereed te hebben, en haar bij te houden als er gedurende het onderzoek nog literatuur wordt toegevoegd.

a. plaats

Een overzicht van de te citeren literatuur komt achteraan in de publicatie te staan, na de tekst van de publicatie en de eventuele bijlagen. Mogelijke titels van de literatuurlijst zijn 'literatuurlijst', 'bibliografie', 'geraadpleegde literatuur' of kortweg: 'literatuur'.

b. alleen gebruikte literatuur

In de literatuurlijst worden alleen titels opgenomen van publicaties waarnaar in de eigen tekst wordt verwezen. Het is niet de bedoeling hier een bibliografie te geven met alle publicaties die ooit over het onderwerp zijn verschenen. Ook is een literatuurlijst niet de plaats om te laten zien hoe belezen je bent; dat kan beter blijken uit de kracht van de argumenten in je betoog.

Commentaren en artikelen uit (theologische) lexica die slechts eenmaal en terzijde worden gebruikt, hoeven niet per se in de bibliografie te worden opgenomen.

c. onderverdeling

Een onderverdeling in primaire en secundaire bronnen kan de helderheid ten goede komen, met name wanneer de primaire literatuur beperkt is, of wanneer gebruik wordt gemaakt van bronnen met een bijzonder karakter, zoals manuscripten of enquêtes. In de bijbelwetenschappen behoren ook tekstuittgaven en uitgaven van de *Versiones* tot de primaire bronnen.

d. leesbaarheid en overzichtelijkheid

Het is mogelijk de auteursnaam in voetnoten en literatuurlijst in KLEIN KAPITAAL te schrijven. Vooral in lange voetnoten met veel literatuur bevordert dit een snelle oriëntatie.

De literatuurlijst moet leesbaar zijn. Men kan daarom de verschillende titels markeren door de tekst 'verkeerd om' te laten inspringen.

Platvoet, Y., 'Men roept hier wijd en zijd in 't ronde: Leven en werk van de dichter X. Platvoet',
Tijdschrift 1 (1990), 5-56.

Puk, P., 'Mijn eerste opstel: "in het bos"', in P.S. de Schrijver (ed.), Dit is mijn boek: Een gids voor
schrijvers. Haarlem: Nooitgedacht, 2005 16-19.

3. Het notenapparaat

a. Functie

Voetnoten gebruik je

1. Om te verwijzen naar je bronnen.
2. Om zo nodig een korte toelichting te geven
3. Om een onjuiste bewering in ouder onderzoek aan te duiden en te weerleggen.

Het eerste gebruik is het voornaamste. Nummer twee gebruik je uiterst spaarzaam, bijvoorbeeld als de toelichting verwarring kan voorkomen, maar het niet belangrijk genoeg is om in de hoofdtekst opgenomen te worden. Nummer drie alleen als deze onjuiste bewering belangrijk genoeg is om te vermelden en te weerleggen, maar voor jouw onderzoek niet belangrijk genoeg om in de hoofdtekst te verwerken. Ook dit komt uit de aard der zaak maar weinig voor. Probeer niet betweterig over te komen.

Vermijd uitweidingen over andere zaken en discussies met andere auteurs die je onderwerp niet raken. Vermijd ook het boekstaven van evidenties. De bewering dat de dom in Utrecht staat hoeft niet bewezen te worden met een bronvermelding, evenmin als de stelling dat de Heidelbergse Cateschismus onderverdeeld is in 52 zondagen.

Houd het notenapparaat beperkt. Veel of lange voetnoten zijn geen bewijs van wetenschappelijkheid. Als vuistregel geldt dat de voetnoten gemiddeld maximaal een derde van de pagina mag innemen. Met name op eerste pagina's, waar veel literatuur voor het eerst en dus volledig wordt genoemd, of in paragrafen waarin een overzicht en bespreking van eerder onderzoek gegeven wordt, kan er meer ruimte voor voetnoten nodig zijn. Later dient het beperkter te zijn.

b. Eerste en volgende titelweergaven

De eerste keer dat je een werk vermeld in de voetnoten, geef je een volledige bronvermelding. Deze heeft grotendeels hetzelfde format als de vermelding in de literatuurlijst (zie de volgende paragraaf voor de paradigmata). Informatie over series etc. mag in de voetnoten achterwege gelaten worden.

Het is moeilijk voor het verkorten van de titel algemene regels te geven. Het is mooi als het eerste substantivum van de titel geschikt is, maar soms is het beter twee of drie woorden te gebruiken. Belangrijk is (a) consequentie; (b) de lezer moet de mogelijkheid hebben aan de hand van de verkorte titel ondubbelzinnig bij de complete titel in de literatuurlijst uit te komen.

Het verdient aanbeveling dat de schrijver voor zichzelf vanaf het begin in zijn literatuurlijst noteert hoe hij of zij de titel afkort. Dit kan e.g. door onderstreping, omdat je deze methode verder nergens voor gebruikt. (Als je klaar bent met schrijven, selecteer je de hele tekst van de literatuurlijst. Je kiest vervolgens tweemaal 'onderstrepen' en de onderstreping verdwijnt.)

Als in een titel aanhalingstekens gebruikt worden, vallen deze in het verkort citeren weg. Dus:

Power, S.J. 'A problem From Hell'. America and the Age of Genocide (New York: Basic, 2002)

wordt:

Power, Problem.

Van de schrijver wordt bij vervolgoten alleen de achternaam vermeld. Dit gebeurt steeds weer, ook als men vijf noten achtereen dezelfde man of vrouw noemt.

4. Algemene regels voor bronverwijzing

a. algemeen paradigma

De algemene regel voor een bronvermelding in de **literatuurlijst** gaat volgens het paradigma:

Auteursnaam, initialen, *Titel: Ondertitel*. Plaats van uitgave: uitgever, jaar van uitgave.

Worst, R., *Tussen rund en biefstuk: Een geschiedenis van de slager*. Coevorden: Weideveld, 1956.

Peters, J. and P. Johnson (eds.) *The Genealogy of John Johnson*. Piccalilly: Sweet-sour Press, 2020.

Let op:

- ook na een punt achter de initialen volgt een komma
- tussen titel en ondertitel staat een dubbele punt, tenzij in de titel op die plaats een vraagteken of uitroepteken staat
- na de titel volgt een punt
- tussen de plaats van uitgave en de naam van de uitgever staat een dubbele punt
- tussen de uitgever en het jaar van uitgave staat een komma.
- de combinatie van plaatsnaam en uitgever is voldoende. Nadere plaatsaanduidingen, zoals 'Grand Rapids, Michigan' of 'Grand Rapids MI' zijn niet nodig.

In de eerste voetnoot waarin je naar deze titel verwijst gebruik je het paradigma

Auteursnaam, initialen, *Titel: Ondertitel* (Plaats van uitgave: uitgever, jaar van uitgave), pagina('s).

Worst, R., *Tussen rund en biefstuk: Een geschiedenis van de slager* (Coevorden: Weideveld, 1956), 19-20.

Let erop dat de uitgeefdata nu tussen (ronde haken) staan.

In een volgende verwijzing kort je de titel af:

Worst, R., *Tussen rund en biefstuk*, 21-25.

In het vervolg van dit document wordt doorgaans het paradigma voor de bibliografie gegeven. Daaruit is die voor de voetnoten makkelijk af te leiden. Vyhmeister en Turabian geven van allerlei soorten publicaties de diverse vormen van citeren: bibliografie, eerste voenoot en volgende voetnoten. Raadpleeg hen bij twijfel of in gevallen die niet in BGC genoemd worden.

b. titelpagina is normatief

Gebruik voor de correcte weergave van de titelgegevens niet het omslag van het boek, maar de titelpagina. De omslag wordt door een ander dan de auteur gemaakt. Tegenover de titelpagina bevinden zich vaak gegevens van de serie waarin het boek verschijnt.

c. oorspronkelijke schrijfwijze

In principe wordt de titelbeschrijving van de oorspronkelijke auteur of uitgever gehandhaafd. Er zijn echter een paar uitzonderingen:

- Toevoegingen en omschrijvingen, die buiten de eigenlijke titel vallen, worden aangepast aan de taal waarin men publiceert. Men kan hierbij denken aan de aanduiding 'ongep.' voor 'ongepubliceerd' in Nederlandstalige publicaties.
- Sommige stijlkenmerken mogen eveneens worden aangepast. E.g.: de typisch Duits-Franse guillemets («Erlkönig») worden vervangen hoge komma's ('Erlkönig').

De oorspronkelijke hoofdletters in Engelstalige titels blijven gehandhaafd, ook in een Nederlandstalige publicatie. Wanneer het hoofdlettergebruik niet duidelijk is op de titelpagina, geldt de volgende regel: In Engelstalige titels worden alle woorden met een hoofdletter gespeld, met uitzondering van lidwoorden en voegwoorden.

d. plaatsnamen in andere talen

Sommige oudere publicaties hebben de plaats van uitgave in het Latijn. Vanwege het niet-reguliere karakter van Latijnse plaatsnamen wordt van deze plaatsnamen het moderne equivalent weergegeven, zoals die in het betreffende land zelf gebruikt wordt. Voor plaatsnamen in moderne vreemde talen geldt dat niet. (Tip: Google op de Latijnse plaatsnaam voor het moderne equivalent). 'Vindobonae' wordt 'Wien', maar 'Wien' wordt niet 'Wenen'.

Wie citeert uit werken die in een niet-Latijns schrift zijn uitgegeven (e.g.: Modern Hebreeuws), geeft de plaatsnaam in Latijns schrift weer, in een vorm die internationaal gebruikelijk is; e.g. 'Jerusalem'.

e. meerdere pagina's

Als meerdere pagina's worden geciteerd, worden ze gescheiden door een komma en spatie, als volgt:

Veenhof, *Geschichte*, 195, 207.

Veenhof, *Geschichte*, 195-197.

f. regelnummers

Als er regelnummers worden vermeld in een editie, hoeven deze niet geciteerd te worden. Uiteraard kan dit soms wel nuttig zijn.

g. author-date style

De zogenaamde 'author-date' stijl (of APA style) die in bijvoorbeeld sociologische en psychologische studies gehanteerd wordt, wordt in theologische publicaties (vrijwel) niet gebruikt. De bronvermelding dient overeenkomstig de in dit document gegeven normen plaats te vinden. Een uitzondering kan gemaakt worden als een schriftelijke opdracht bijdraagt aan een publicatie in die theologische discipline die dicht tegen sociologie of psychologie aanligt, i.e. de praktische theologie. Dit echter alleen na expliciete toestemming c.q. opdracht van de betreffende docent. Richtlijnen hiervoor zijn te vinden in Vyhmeister, hoofdstuk 22 en meer uitgebreid in Turabian hoofdstuk 18-19.

5. *Moderne bronnen*

a. *voornamen*

Als de titelpagina of het artikel de voornaam van de auteur vermeldt, wordt deze ook in de literatuurlijst opgenomen. Wanneer de auteur in verschillende publicaties nu eens met, dan weer zonder voornaam vermeld wordt, verdient het de voorkeur de auteur steeds met voornaam te vermelden. Indien meerdere voornamen worden vermeld, verdient het de voorkeur de auteur te vermelden met één voornaam, verder initialen.

b. *meerdere publicaties van één auteur*

Als je van een auteur meer dan één publicatie gebruikt, noem je zijn naam bij elke publicatie. Je ordent de publicaties chronologisch. Daarbij geldt dat auteurschap voor co-auteurschap gaat.

Platvoet, Y., 'Men roept hier wijd en zijd in 't ronde: Leven en werk van de dichter X. Platvoet deel 1', *Tijdschrift 1* (1990), 5-56.

Platvoet, Y., 'Men roept hier wijd en zijd in 't ronde: Leven en werk van de dichter X. Platvoet deel 2', *Tijdschrift 2* (1991), 4-23.

Platvoet, Y. en Z. Platvoet (eds.), 'Komt vrienden in het ronde. Minnaars van enen stiel!'. *Congresbundel over X. Platvoet als cultivator van het Nederlandse volkslied*. Hellevoetsluis: Platzak, 1991.

c. *meerdere auteurs*

Bij twee auteurs worden beide vermeld, daartussen 'en' (of het equivalent in de taal van de geciteerde titel). In het geval van drie of meer volstaat 'e.a.' na de naam van de eerste auteur.

Brug, B. van der en C. van der Sloot, *Verbindingen*. Oss: Partner, 1997.

Balkenbrij, C. e.a., *Kookboek voor beginners*. Vlissingen: Overwater, 1995.

Let erop dat alleen van de eerstgenoemde auteur de achternaam voor de initialen staat.

Bij drie of meer auteurs noem je alleen de in de publicatie eerstgenoemde auteur, gevolgd door et. al. of e.a.

d. *redactie van bundels*

Een bundel met meerdere auteurs die onder een redactie tot stand gekomen is, wordt toegeschreven aan de redactie. De afkorting voor een uitgever/redacteur van een bundel is 'ed.', voor meerdere uitgevers 'eds.'. Als een bundel met meerdere auteurs geen redactie heeft, vermeld je de naam van de eerste auteur, gevolgd door 'e.a.' (zie a).

Pieters, P. (ed.), *Genealogie in de praktijk*. Utrecht: Paradigma, 2002.

Jans, J. e.a. (eds.), *Jan Jans en de kinderen*. Tietjerksteradeel: Jansen, 2006.

e. *series en feestbundels*

Een nadere aanduiding van de aard van het boek, zoals de serie waarin het verschijnt, dat het een feestbundel is of iets dergelijks, wordt gegeven ná de titel, maar vóór plaats en uitgever. Daarbij komt meer specifieke informatie ('dit boek is een feestbundel') vóór algemene informatie ('dit boek is onderdeel van een serie').

Feestbundels worden afgekort als 'Fs.'. Vermeldingen van de aanleiding tot de feestbundel (als 'zu seinem 104. Geburtstag') blijven achterwege en de naam wordt afgekort als in de literatuurlijst. Herdenkingsbundels etc. worden behandeld als Fs.

Timmer, D. (ed.), *Houtbewerking*, Fs. P. Houtzagers, *Studia Theologica* 19. Houten: Schaafsma, 1997.

Pelle, P. (ed.), *En toch liep het gesmeerd*, Fs. Algemene Nederlandse Fietsenmakersunie. Batavia: Gazelle, 1919.

f. afkortingen van series en tijdschriften

De titel van een serie, tijdschrift etc. wordt zoveel mogelijk afgekort. Het meest gezaghebbend is Schwertner (*TRE.Abk*⁶). Staat een serie, tijdschrift etc. hier niet in vermeld, dan kun je zelf een afkorting verzinnen. Het is nuttig om je daarbij te oriënteren op de afkortingen die door vaktijdschriften worden gebruikt. Uiteraard gebruik je geen afkorting die door *TRE.Abk* ook al wordt gebruikt. Gebruikte afkortingen moeten worden vastgelegd in een lijst, ook zij die uit Schwertner komen.

Let goed op: de Schwertner-regel betekent dat je sommige huis-tuin-en-keuken-afkortingen niet kunt gebruiken! Zo komt de commentaarserie *De Prediking van het Oude Testament* in Schwertners werk niet voor. De afkorting 'POT' is daar gereserveerd voor *Princeton Oriental Texts* (suggestie: kies 'PredOT'); de afkorting NTT verwijst niet naar het *Nederlands Theologisch Tijdschrift*, maar naar het *Norsk theologisk tidsskrift*.

g. meerdere drukken

Alleen als er wijzigingen zijn geweest tussen de verschillende drukken, geef je aan dat je de tweede of volgende druk gebruikt. Anders suggereer je dat er verschillen zijn tussen de drukken. Je geeft dus de vroegste uitgave van de vorm die je gebruikt hebt (opmerkingen als 'fotomechanische herdruk' zijn dus per definitie niet aan de orde). Het nummer van de druk vermeld je in superscript na het jaar van uitgave.

Hempel, J., *Das Ethos des Alten Testaments*, BZAW 67. Berlin: Töpelmann, 1964².

h. meerdere uitgevers of plaatsen van uitgave

Wanneer een uitgeverij in meerdere plaatsen gevestigd is, wordt alleen de eerstgenoemde plaats weergegeven.

Wanneer een publicatie twee uitgevers kent, worden beide opgenomen in de literatuurlijst, gescheiden door 'en'. Zijn het er drie of meer, dan wordt slechts de eerste vermeld, gevolgd door 'e.a.'

i. ontbrekende gegevens

Als gegevens over uitgever, plaats of jaar van uitgave ontbreken, wordt daarvan geen melding gemaakt. Afkortingen als 'z.j.' of 'z.p.' voegen niets toe. Als het jaar van uitgave bekend is uit een andere bron, vermeld je het jaartal tussen [vierkante haken].

Bij ongepubliceerde dissertaties vermeld je 'diss.' en de plaats waar de dissertatie werd verdedigd, op de plaats waar anders plaats en naam van de uitgever staan. Betreft het een ander ongepubliceerd document, vermeld dan tussen haakjes 'ongep.' (Engels: 'unpub.>') achter de titel. Ongepubliceerde werken worden niet cursief gezet maar tussen "dubbele hoge komma's"

Waldenkopf, A.D., "The Development of Some Early Modern Poets". Diss. Uppsala 1987.

Paardenbloem, B.C., "Enkele spellingskwesties betreffende de tussen-n, met speciale aandacht voor de recente ontwikkeling in de richtlijnen vanwege de Nederlandse Taalunie" (ongep.).

j. niet-Latijnse schriftsoorten

Bij titels van monografieën of artikelen in niet-Latijnse schriftsoorten (e.g. Modern Hebreeuws) vermeld je de titel in het oorspronkelijke schrift, gevolgd door een vertaling van de titel tussen [vierkante haken] (naam van auteur, uitgever en plaats van uitgave worden alleen in Latijns schrift weergegeven). Als deze vertaling in de publicatie zelf gegeven wordt, gebruik je die; anders vertaal je zelf. Verkort citeren (zie onder) kan eventueel met de vertaalde titel.

k. artikelen in tijdschriften

Voor het citeren van een tijdschriftartikel geldt het volgende paradigma:

⁶ S.M. Schwertner, *Theologische Realenzyklopädie: Abkürzungsverzeichnis* (Berlin: De Gruyter, 1994²).

Olst, A., "Wijhe en Zwolle", *Tijdschrift* 18 (1957) 16-35.

Let op:

- Cursief wordt slechts gebruikt voor de bibliografisch te traceren titel, dus niet voor het artikel als zodanig.
- In de meeste gevallen zal de naam van het tijdschrift worden afgekort (bv. *JOT* voor 'Journal for the Study of the Old Testament'), volgens *TRE.Abk* (zie § 2.2.1.f).
- De titel van het artikel staat tussen dubbele haken (" "); een eventueel citaat binnen deze titel krijgt enkele haken (' '). Dat geldt ook wanneer de schrijver dubbele haken of andere haken («») gebruikt. Dit om verwarring over welke haak waarbij hoort, te voorkomen.
- Bladzijden worden niet aangeduid met 'p.', 'pag.' of iets dergelijks; ook kolommen niet met 'kol.' of 'Sp.'. Dat spreekt voor zich wanneer iemand het artikel opzoekt.
- Als regel geldt dat de aanduiding van de paginering zo volledig mogelijk dient te zijn. Wanneer je naar twee pagina's verwijst, kun je 'v' gebruiken (of eventueel 'f' of 's'). Het is niet wenselijk om '16-18' af te korten als '16-8' (want: het is onduidelijk en je bespaart nauwelijks ruimte) of '16vv' (want: Deze manier van afkorten wordt soms ook onprecies gebruikt voor het aanduiden van meer dan drie pagina's).

In voetnoten wordt hetzelfde paradigma gebruikt. Vermeld in de voetnoot de exacte pagina's waarnaar je verwijst. In de literatuurlijst vermeld je de paginanummers van het complete artikel.

l. artikelen in bundels

Voor het citeren van een artikel uit een bundel geldt het volgende paradigma:

Puk, P., 'Mijn eerste opstel: "in het bos"', in P.S. de Schrijver (ed.), *Dit is mijn boek: Een gids voor schrijvers*. Haarlem: Nooitgedacht, 2005, 16-19.

Als een boek meerdere delen zonder eigen ondertitel heeft, is het nummer van het deel niet-cursief:

Puk, P., "Mijn eerste opstel: 'in het bos'", in P.S. de Schrijver (ed.), *Dit is mijn boek: Een gids voor schrijvers 2*. Haarlem: Nooitgedacht, 2005, 16-19.

Als een boek meerdere delen met afzonderlijke onderdelen heeft, wel:

Puk, P., "Mijn eerste opstel: 'in het bos'", in P.S. de Schrijver (ed.), *Dit is mijn boek 2. Een gids voor schrijvers*. Haarlem: Nooitgedacht, 2005 16-19.

Let op:

- voor 'in' staat een komma
- na 'in' staat géén dubbele punt
- Als er sprake is van een artikel van de 'ed.' van de bundel, of als het een artikel betreft in een bundel verzamelde artikelen van één persoon, wordt de naam van de schrijver niet tweemaal vermeld. De tweede keer volstaat 'id.'. ('Idem' is hier sekse-neutraal op te vatten en wordt dus ook voor vrouwen gebruikt).

Büsser, F., "Zwingli, der Exeget. Ein Beitrag zum Erasmus-Gedenkjahr", in id. e.a. (eds.), *Die Prophezei. Humanismus und Reformation in Zürich*, ZBR 17. Bern: Lang, 1994, 26-55.

m. meerdere artikelen uit dezelfde bundel

Wat te doen, wanneer je twintig artikelen uit een bundel wilt opnemen in de literatuurlijst, maar de bundel heeft als titel Parergon: Papers Presented to the Twentieth Meeting of Reformed Church Photographers in the Netherlands and Belgium, Held in the Sint-Johannes-Onder-Het-Altaar-Church in Wittewrongelsteradeel from 29 March to 2 April 2000, en de titelpagina vermeldt deze tekst ook in het Frans en Duits? Neem de bundel als geheel ook op in de literatuurlijst en citeer bij alle afzonderlijke artikelen met de verkorte titel. Neem de bundel op in de taal waarin je zelf publiceert. Wanneer de titel niet in die taal voorhanden is, gebruik dan de eerstvermelde taal. Dus:

Kiekstra, E.A. (ed.), *Parergon: Papers Presented to the Twentieth Meeting of Reformed Church Photographers in the Netherlands and Belgium, Held in the Sint-Johannes-Onder-Het-Altar-Church in Wittewrongelsteradeel from 29 March to 2 April 2000*. Ferwerd: Ateli, 2002.

Lemstra, A., 'De Sint-Bavo', in E.A. Kiekstra (ed.), *Parergon*. Ferwerd: Ateli, 2002, 6-11.

n. meer dan eenmaal gepubliceerde artikelen

Sommige artikelen verschijnen twee of meer keer, in verschillende tijdschriften of bundels, soms ook in verschillende talen. Dit kan worden weergegeven als het nuttig is voor de lezer. (E.g.: Een reprint van een artikel uit een obscuur tijdschrift verschijnt opnieuw in een bekende en toegankelijke serie). Hierbij is het wel goed je te beperken tot één taalgebied, (nl. van de taal waarin het geschreven is) en kun je meestal volstaan met de meest toegankelijke reprint.

Je kunt als volgt te werk gaan: In de literatuurlijst vermeld je eerst de oorspronkelijke uitgave en vervolgens de reprint of de vertaling. In het notenapparaat volg je de paginering van de oorspronkelijke uitgave. Is dat niet mogelijk, dan dien je expliciet aan te geven welke uitgave je gebruikt. Hoe dan ook dient de uitgave die jij citeert vooraan te staan in je literatuurlijst.

Battles, F.L., 'God Was Accommodating Himself to Human Capacity', *Interp.* 31. 1977, 19-38; reprint in D.K. McKim (ed.), *Readings in Calvin's Theology*. Grand Rapids: Baker, 1984, 21-42; reprint in R.C. Gamble (ed.), *Calvin and Hermeneutics*, ACC 6. New York: Garland, 1992, 13-32.

Alt, A., 'Die Ursprünge des israelitischen Rechts', in id., *Kleine Schriften zur Geschichte des Volkes Israel* 1. München: Beck, 1968, 278-332; repr. van: id., *Die Ursprünge des israelitischen Rechts*, BVSAW.PH 86/1. Leipzig: Hirzel, 1934.

o. verzameld werk

Soms wordt ter gelegenheid van de verjaardag van iemand een bundel met artikelen van eigen hand uitgegeven. Het werk van de editor(es) blijft dan beperkt tot het selecteren van deze artikelen en het schrijven van een voorwoord. Het ligt het meest voor de hand om de naam van editor in zo'n geval weg te laten. De bundel komt dan gewoon op naam van de oorspronkelijke auteur. Als je de editores wel wilt noemen, kan dat ná de titel:

Spijker, W. van 't, *Geest, Woord en kerk. Opstellen over de geschiedenis van het gereformeerd protestantisme*. Kampen: Kok, 1991.

Of eventueel:

Spijker, W. van 't, *Geest, Woord en kerk. Opstellen over de geschiedenis van het gereformeerd protestantisme*, eds. C. Augustijn e.a.. Kampen: Kok, 1991.

p. series met eigen deeltitels

Soms is een serie die formeel een tijdschrift is, feitelijk een serie bundels, met soms ook eigen titels. In zulke gevallen dient men in de literatuurlijst zo compleet mogelijk te zijn met de informatie. Doel is immers dat de publicatie voor een ander terug te vinden is.

Böttger, P.C., 'Gott, der Brunnenquell aller Güter – gibt es einen "mystischen" Grundzug in der Theologie Calvins?', in H.A. Oberman (ed.), *Das reformierte Erbe* 2, Fs. G.W. Locher, Zwingli. 19/2. Zürich: Theologischer Verlag, 1993, 59-72.

q. artikelen uit kranten en magazines

Bij het citeren van artikelen uit kranten en magazines geldt het volgende paradigma:

Vos, M. de, 'Zo'n varkenskop uitbenen, kinnebakspek snijden: heerlijk', *NRC Handelsblad*, 10 december 2005.

Let erop dat academische tijdschriften geen magazines zijn! Zie daarvoor boven bij k.

r. *woordenboeken en encyclopediën*

In voetnoten gebruik je het volgende paradigma:

Titel, naar van de redacteur indien bekend (Plaats: uitgever, jaar), s.v. “woord of titel van lemma”.

Oxford English Dictionary, 2nd ed. (Oxford: Oxford University Press, 2004), s.v. “Parable.”

In je bibliografie hoef je dergelijke werken niet op te nemen, tenzij je ze meer dan twee maal gebruikt. Noem in dat geval in de bibliografie het werk slechts één maal, en niet voor elk lemma.

Oxford English Dictionary. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2004.

s. *Citeren van Internet*

Wees voorzichtig met citeren van Internet. ‘Van vele boeken te maken is geen einde’ – dat geldt *a fortiori* van publiceren op Internet. Als je toch citeert van Internet geldt het volgende paradigma:

Nerd, C., “De waan van de dag”, <http://compunerd.gebruikers.wanna.be/artikelen> [29 februari 2005].

Voor de leesbaarheid wordt de locatie op het Internet (het *path*) niet cursief, niet onderstreept en niet gekleurd weergegeven, tenzij je artikel op Internet wordt gepubliceerd.

Omdat de inhoud van internetpagina’s in de loop der tijd kan veranderen, is een exacte datumaanduiding vereist. Deze staat tussen vierkante haken, want het is informatie van jou, niet van de site zelf. Hieraan kun je laten voorafgaan: Laatst geraadpleegd:

Om diezelfde reden verdient het aanbeveling een schermopname te maken (ctrl-p; opslaan als pdf) en die op je eigen computer te bewaren. Nog mooier is het als je op je eigen internetsite, die je in het boek vermeldt, een schermopname opneemt van de pagina’s die je bedoelt.

6. Historische bronnen

a. auteursnaam

De auteur duid je aan op de manier die gebruikelijk is, vaak zonder voornaam. Het is niet zinvol om Cicero, M.T. te vermelden, omdat bij dergelijke auteurs het systeem van voornamen en achternamen zoals wij dat kennen, nog niet in gebruik was. Dus het wordt: Cicero, Augustinus, Calvijn, in aansluiting bij de taal waarin je je eigen werk schrijft. Dus Hieronymus als je in het Nederlands schrijft, maar Jerome als je in het Engels schrijft. Zo voorkom je ook dat Calvijn de ene keer J. Calvin, de andere keer I. Calvinus heet, afhankelijk van de taal waarin hij schreef.

b. titel

Je citeert het werk in de literatuurlijst met de volledige titel, behalve wanneer die vrij lang is (zoals onze vaders soms deden). Weglatingen geef je aan met: '...'

Je citeert in de literatuurlijst de titel zoals die wordt weergegeven op de titelpagina van de editie die je gebruikt, met daarachter tussen rechte haken de naam die het werk meekreeg toen het werd uitgegeven (dus niet 'Belijdenissen', maar *Confessiones*) of zoals het ons is overgeleverd (*Adversus Haereses*). In de voetnoten doe je dat de eerste keer ook zo; bij latere verwijzingen gebruik je de naam die het werk meekreeg toen het werd uitgegeven of zoals het ons is overgeleverd. Als het om een werk in meerdere delen gaat, hoeft die originele titel alleen bij het eerste deel vermeld te worden. Dus:

Clemens van Alexandrië, *Les Stromates. Stromate I*, ed. C. Mondésert et M. Caster, SC 30. Paris: Cerf, 1951 [*Stromateis*].

Clemens van Alexandrië, *Les Stromates. Stromate II*, ed. C. Mondésert, SC 38. Paris: Cerf, 1954.

c. uitgever/bezorger/redacteur/vertaler

De uitgever (NB: dat is niet de uitgeverij), vertaler of bezorger etc. vermeld je achter de titel met de aanduiding 'ed.' (Dus niet 'vertaler', 'vert.' etc.).

Comte, A., *Het positieve denken*, ed. H. Plantenga en J.M.M. de Valk. Meppel: Boom, 1979 [Discours sur l'esprit positif]

d. indeling

De klassieke indeling van een boek is in drie niveau's. Voor het verwijzen zijn er twee mogelijkheden:

- De puristische: alleen Arabische cijfers gebruiken. E.g.: Calvijn, *Institutio* 3.2.2.
- De overzichtelijke: het boek, wat wij 'hoofdstuk' zouden noemen, in Romeinse cijfers, het vervolg in Arabische cijfers. E.g.: Calvijn, *Institutio* III.2.2.

De tweede mogelijkheid verdient de voorkeur. Gebruik in geen geval streepjes tussen de onderdelen, want streepjes geven altijd nevenschikking aan.

e. vindplaats in gebruikte editie

Bij het citeren van klassieke werken wordt altijd ook vermeld waar een citaat in de gebruikte editie te vinden is. Sommige werken hebben namelijk meerdere indelingen, waardoor een passage moeilijk terug te vinden is.

Calvijn, *Comm. in Deut.* 7,2. CO 43:79.

De aanduiding '7,2' is de tekst waarop Calvijn commentaar levert. Deze wordt erbij vermeld ten gerieve van de lezer. '7,2' staat niet-cursief, want het is geen onderdeel van de titel.

f. folianten

Bij oudere werken ontbreken soms de paginanummers, of hebben twee zijden hetzelfde nummer. Vermeld 'fol.' voor de vermelding van het nummer. Verwijs naar de voorkant met 'recto' (r^o, r of a), naar de achterkant met 'verso' (v^o, v of b). We kiezen voor het volgende paradigma:

g. afwijking van Vyhmeister

Viehmeister gebruikt op p. 272, zoals veel Amerikaanse auteurs, vertalingen. Aan de TUA (en in het algemeen in Europa) vindt men het van belang dat klassieke werken in de oorspronkelijke taal gelezen en vermeld worden.

h. Judaica

Voor het citeren van Judaica kan men ook de afkortingen van *TRE.Abk* gebruiken. Dit geldt met name de wat meer onbekende werken. Een lastig punt is wel dat voor een aantal bekende werken een andere afkorting meer gebruikelijk is. Zo wordt de Babylonische Talmud vrijwel nooit afgekort als 'b' (zoals Schwertner voorstelt), maar als 'bT'.

Een goede optie is om voor belangrijke werken deze afkortingen te hanteren:

Mishna	M
Tosefta	T
Palestijse Talmud	pT
Babylonische Talmud	bT

Men citeert dan als volgt:

M.Sot 14,3

bT.BB 14a

Op basis van de volgende overwegingen:

- Na de afkorting van het werk volgt een punt (geen spaties ervoor en erna) en daarna de afkorting van het tractaat (volgens *TRE.Abk*).
- Men geeft de indeling van een werk aan in 'hoofdstukken' en 'paragrafen', bij de Talmud meestal met het folionummer (met bij de bT 'a' of 'b' (voor- en achterkant) en bij de pT 'a' – 'd' (omdat een pagina daar twee kolommen heeft)).
- Het verdient sterk aanbeveling om, evenals bij bronnen uit de klassieke oudheid, ook het paginanummer van de gebruikte editie te vermelden.

i. inleidingen

Wanneer je een inleiding tot een geëditteerd werk of een vertaling citeert, gebruik dan het onderstaande paradigma.

W. Köhler, inleiding tot: Zwingli, *Aktion*, 6.

Het werk dient voluit vermeld te zijn in de literatuurlijst, onder de naam van Zwingli, maar uiteraard met vermelding van de naam van de bezorger.

j. bronnen citeren uit secundaire literatuur

Soms wordt een onderzoeksbron geciteerd uit de secundaire literatuur. Als dit gebeurt, moeten beide titels worden opgenomen in de literatuurlijst. De verwijzing in de voetnoot ziet er als volgt uit:

Viret, *Instruction*, 63, geciteerd in Barnaud, *Viret Vie*, 523.

7. Afbeeldingen

Afbeeldingen hoeven niet apart vermeld te worden in een literatuurlijst, tenzij de afbeeldingen een onderzoeksbron zijn (bv. in een scriptie over religieuze kunst). Schrijf bij elke afbeelding een onderschrift ('caption'), met daarin een bronvermelding. Nummering van illustraties is alleen nodig als je in de tekst verwijst naar de afbeelding ('Zie afbeelding 1'). Plaatsing van de afbeelding volgt dan direct na de tekstverwijzing, voor zover de opmaak van de tekst het toelaat. Dus zo:

Commentaar van Reid, Geleijse en Van Tol op het bezoek van imam Haitham al-Haddad. *NRC Handelsblad*, 16 februari 2012.

8. Afkortingen van bijbelboeken

Van te voren dient men één standaard te kiezen voor het afkorten van bijbelboeken. Als voorbeeld hebben we in de bijlage de afkortingen uit de *Nieuwe Bijbelvertaling* opgenomen. Voor een ander publiek kan het zinvol zijn andere afkortingen te hanteren, als men deze maar verantwoord en consequent hanteert.

Voor het citeren hanteren we het volgende paradigma:

Zach. 5,1 [komma tussen hoofdstuk en vers, zonder spatie].

Ruth 3,1.3.10-12 [punt in een opsomming van verzen, streepje in een reeks verzen].

Filem. 1.6; Ef. 2,1-8; Filip. 3,1-15 [puntkomma in een opsomming van meerdere passages].

Gal. 1-3; 5-6 [streepje in een reeks hoofdstukken].

Ergo: een komma is onderschikkend; een punt is nevenschikkend tussen verzen; een puntkomma is nevenschikkend op een hoger niveau (hoofdstuk, boek).

Voor het afkorten van Bijbelboeken in het Nederlandse taalgebied geven we hieronder de standaard van de Nieuwe Bijbelvertaling (2004) weer.⁷

a. Oude Testament

Genesis	Gen.	Jona	Jona
Exodus	Ex.	Micha	Micha
Leviticus	Lev.	Nahum	Nah.
Numeri	Num.	Habakuk	Hab.
Deuteronomium	Deut.	Sefanja	Sef.
Jozua	Joz.	Haggai	Hag.
Rechters	Recht.	Zacharia	Zach.
Ruth	Ruth	Maleachi	Mal.
1 Samuël	1 Sam.		
2 Samuël	2 Sam.		
1 Koningen	1 Kon.		
2 Koningen	2 Kon.		
1 Kronieken	1 Kron.		
2 Kronieken	2 Kron.		
Ezra	Ezra		
Nehemia	Neh.		
Ester	Est.		
Job	Job		
Psalmen	Ps.		
Spreuken	Spr.		
Prediker	Pred.		
Hooglied	Hoogl.		
Jesaja	Jes.		
Jeremia	Jer.		
Klaagliederen	Klaagl.		
Ezechiël	Ezech.		
Daniël	Dan.		
Hosea	Hos.		
Joël	Joël		
Amos	Am.		
Obadja	Ob.		

⁷ NBV Studiebijbel. Heerenveen: Jongbloed, 2008.

b. Apocriefe / Deuterocanonieke boeken

Tobit	Tob.
Judit	Judit
Ester (Grieks)	Est.Gr.
1 Makkabeeën	1 Mak.
2 Makkabeeën	2 Mak.
Wijsheid	Wijsh.
Wijsheid van Jezus Sirach	Sir.
Baruch	Bar.
Brief van Jeremia	Br.Jer.
Toevoegingen aan Daniël	Toev.Dan.
Het gebed van Manasse	Man.

c. Nieuwe Testament

Matteüs	Mat.
Marcus	Marc.
Lucas	Luc.
Johannes	Joh.
Handelingen	Hnd.
Romeinen	Rom.

1 Korintiërs	1 Kor.
2 Korintiërs	2 Kor.
Galaten	Gal.
Efeziërs	Ef.
Filippenzen	Filip.
Kolossenzen	Kol.
1 Tessalonicenzen	1 Tes.
2 Tessalonicenzen	2 Tes.
1 Timoteüs	1 Tim.
2 Timoteüs	2 Tim.
Titus	Tit.
Filemon	Filem.
Hebreeën	Hebr.
Jakobus	Jak.
1 Petrus	1 Petr.
2 Petrus	2 Petr.
1 Johannes	1 Joh.
2 Johannes	2 Joh.
3 Johannes	3 Joh.
Judas	Judas
Openbaring	Op.

9. Afkortingen van de gereformeerde belijdenisgeschriften

Belijdenisgeschriften worden volgens dit paradigma afgekort:

NGB 13 [Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 13].

HC 129 [Heidelbergse Catechismus, vraag en antwoord 129].

HC zondag 7 [Heidelbergse Catechismus, zondag 7].

Dus: wanneer men naar de zondagsafdeling van de HC wil verwijzen, moet er expliciet 'zondag' bij staan; anders is 'vraag en antwoord' bedoeld.

DL I 7 óf DL I,7 [Dordtse Leerregels, hoofdstuk 1, artikel 7].